

## ÜTITÁRSÁK

MOST olyan színpadi játék került a szubotcai Népszínház színlapjára, amelynek tematikáját már a fölvo-násközben vitatni kezdte a közön-ség. Ki áradozó, ki hűvös hangon, mások a tárgyilagosság szenvedély-mentes szemszögéből nézve, mond-ták el véleményüket, mintha min-denkit szólásra készített volna a szerző. Zsongott az előcsarnok, akár a méhkas — a cselekmény, amely a színpadon zajlott, paralellákra ta-lált a nézőben, természetesen vala-mennyire rokonszenvesebb színben, hisz az ember önmagával szemben sokkal engedékenyebb, mint a szer-ző a saját alakjaival szemben.

Jóllehet, Jean de Hartog ebben a vígjátéknak nevezett színpadi mű-ben nem egy esetben vállalta a né-ző szerepét, mint aki egy kicsit — úgy véli — kívül áll a dolgok zajlá-sán s ha már kívül áll a társadalmi törvényszerűségein, akkor szemet is húnynhat...

Miről is mesél nekünk ez a szín-mű, hogy ennyire belefeledkeztünk?

Elmondja egy házaspár életét az esküvőtől a halálig: a szerelem és a halál történetét az emberi életnek egy olyan zavartalan polgári medré-ben, ahová nem hallatszanak el a hétköznapi hullámverései. Eleinte könnyedén perdül a játék a nászjé-szaka kómikus izgalmaival, a gye-rekvárás fájdalmaival és örömeivel, azután lassan sötétül a kép, mint ahogy öregszik a stilizált vadgeszte-nyefa az ablak előtt, és a vígjáték-ból szomorújáték lesz. Ha Jean de Hartog mindvégig meg tudta volna tartani ennek a lengén könnyed da-rabnak a műfaji egységét, olyan vígj-átékot adott volna vele, amilyennel ma csak elvétve találkozunk a mo-dern színpadon. Ámde nem így tör-tént. Az ötödik kép után egészen be-horúl a színpad előbb még derűs ég-

böltja, a fiatalság fényét a herva-dásban nem az ezüst és az arany-sárga színek váltják föl, minf pél-dául Móricz „Aranyos öregeinél”, ha-nem a ködös misztifikációnak a tompa színei, s a játék az álomszerűség irreális régióba merül. Bántó, hogy az egyébként szellemes és gördülé-keny színpadi játék közvetlen hang-ját a fináléban ilyen közvetett hang váltja föl és valósággal lehűti az előbb oly leleményesen megte-remtett hangulatot. A hervadás és az örgéses tragikum a tragikus sorsérzésű emberek életében tragi-kum, de Hartog nem ezeket válasz-totta hőseiül, — miért akkor ez a befejezés?

Nem tudta tovább vinni a darab eredeti, közvetlen hangját s így akart megbékéltető befejezést adni.

A rendezés munkájában Virágh Mihály is szemben találta magát ez-zel a műfaji kettősséggel, s ahelyett hogy a két utolsó képet összevonta volna s adott volna egy realisabb befejezést, mindenben szöszertit kö-vette a szövegkönyvet — jóllehet képösszevonást még Shakespeare-nél is alkalmazunk — és a zárójelenet-ben is hűséges tolmácsolója maradt Hartognak.

Az első képek sikereinek nagyré-szét mégis a rendező javára kell ír-nunk, mert olyan ökonomikusan dol-gozott, hogy két szereplővel mindvégig be tudta tölteni a színpa-dot. Viszont nyilvánvaló, hogy erre a föladatra a társulat legjobb erőt választotta ki, akik részben meg-könnyítették a munkáját s akikkel nem egy jelenetben valóban a szín-művészet magas iskoláját csillogtatta meg a mi színpadunkon.

Két szereplő hét arc a — tizen-négy arc mindössze két színész ala-kításában, ha úgy tetszik színészi bravúr is. Egy darabban ilyen ská-lát végigjátszani!... Játék közben olykor meglepődött az ember: hány ember esztétikai befogadóképessége

bírja el ezt, hogy számára a mimika minden rezdülése élményt jelentsen.

(Sokan, vagy kevesen? ... De ez már nem a kritika dolga, ható- és hatáskörét valahogy túlhaladja és szélesebb területek felé tekint.)

Szabó Cseh Mária a feleség szerepében eljátszotta nekünk a szerelmes és megértő asszonyiség és anyaság legintimebb megnyilvánulásait. Nem kereste a színpadi hatásokat; egyszerű eszközei hitelesek voltak, emberiek voltak, mint eddig is, amikor nagyobb szerepekben láttuk és amikor nagyobb lélegzettel szívta magába azt az alakot, akit a színpadon életre kellett keltenie. Legnagyobb elismerés jár azért, hogy az arcváltozásoknál simán ment át egyik korból a másikba, nem feledte az előbbinél a hangot és nem éreztük meg játéka jóformán sehol az erőltetés vagy erőltettség bántó vonásait.

Fejes Györgyről csaknem ugyanezt kell elmondanunk, amikor a férj jelenítéséről szólunk. Méltó partner volt, humorérzéke remekül érvényesült, különösen azokban a jelenetekben, ahol a groteszk gesztusok hangsúlya nem a karzatnak szólt. Úgy éreztük — a szerepből is — neki nehezebb volt mértéket tartania. A vígjátékelem kínálkozó alkalmait inkább az ő szövegében halmozód-

tak, bírkózott velük, néha vaskos karcsapásokkal is, öblös hanggal is, de végül mégis csak fölül maradt. A két utolsó kép hangváltásainál nem húzott elég erős határvonalat, különösen a hatodik képben nem, egy kicsit mintha életének előbbi korszakában feledkezett volna. Am ez csak kis pörsenés volt, akár egy kis becsúszó szöveghiba a konverzációban, amelyre fölszisszen a játék harmóníkus muzsikáját figyelő ember, hogy azután ismét teljes enjével a játék-keltette élmény élvezetébe merüljön.

Jó, hogy erről már ismét beszélhetünk, s nem csupán rideg szövegmondásról, amelynek vékony felülete alól mindig kiérzik a szövegbe szúrt zárjeles instrukció és a rendező keze, amely valahonnan fölülről, a szuffiták mögül rángatja alajait.

Ilyen hétképes, hosszú színpadi játékhoz valóban leleményes díszlettervező kellett, hogy a háttérben is érezzük az idő jelenvalóságát és a korszakok változásait. Mihájló Dejánovics mindössze pár vonallal érzékeltette ezt, de ezzel a pár vonallal többet tudott mondani, mintha a merev színpalak hétszerez koszorúját sorakoztatta volna föl.

## EKVINÓCIUM

Ha a rendező vagy a dramaturg nem húzódozik a klasszikus művektől az archaikus nyelvtől és attól, hogy választott darabjának a cselekménye valahol a XVIII. vagy a XIX. században játszódik le, olyan művet hozhat a néző elé, amely nemcsak a szórakozás elmélyültebb perceit, hanem azt is magával hozza, ami a

színpad művészenek legnagyobb vágya — a művészi élményt.

Az elismerés hangján kell arról szólunk, hogy a szubotocai horvát Népszínház Ivó Vojnovics 1895-ben írt drámáját, az Ekvinóciuum-ot tűzte műsorára. Ezzel nemcsak a jelentős horvát realista emléket idézték föl és nem afféle tiszteletadás